

Naredni problem, koji takođe dovodi u sumnju izričitost uopštavanja TOT jeste složenost istorijskog sećanja. Šta uopšte znači kada se u sklop tradicionalnog poređenja struktura, ustanova i ideologija uvede istorijsko sećanja? Kakav je odnos "malih biografija" i "velike istorije"? Oživljena istorija nije jednostavno biografsko razbijanje sistemske istorije. Ova dva segmenta se prožimaju. Kakva je uloga istorijskog prisećanja na diktature? Da li je reč samo o podsećanju na "sistemske crte" diktatura i o nizu običnih biografskih priča iz svakodnevnice ili o novoj vrsti važne iskustvene evidencije?

U hermeneutici je naročito vidljiva napetost između "male" i "velike" istorije. Goldhagen je pokazao da je bilo moguće voditi normalan i podnošljiv život u nacističkom sistemu i da se zločini nisu morali videti ako se to nije želelo. Kod razvijenog socijalizma ideologija je još više bila fasada interesa različitih grupa. Lična sećanja na motive angažmana važna su dopuna sistemske istorije. Po sebi se razume da sećanju treba uvek prilaziti kritički, jer je u njemu uvek prisutna ili nostalgija ili pranje biografije. Danas je u Nemačkoj nostalgija prisutnana obe strane: s jedne strane nostalgija za stabilnim DDR-

om lišenim tržišne neizvesnosti i nezaposlenosti, s druge geslo "istočnjaci su nas unazadili". Čak se i na žrtve DDR režima gleda kao na nepoželjne uzročnike uznemiravanja, slično odnosu prema nacističkim žrtvama. Upkos službenoj preradi prošlosti, koju podupire i preobraćena inteligencija, nema zajedničkog poimanja istorije zbog hipoteke prošlosti nacizma i DDR-a (Lay 1996).

Novo poređenje fašizma i DDR-a potreslo je identitet i samopoimanje mnogih istočnih Nemaca, njihove doživljaje i osećanja. Važan uzrok skepse prema TOT postaje bunt i odbijanje ovakve prerade istorije (Lay 1996, Bialas 1998). Ono što je na zapadu Nemačke shvatano kao rasprava o granicama i domašaju TOT, na Istoku je pogodilo masovna osećanja, doživljeno kao kriminalizacija DDR-a i izazvalo otpor. Nemoguće je do kraja razdvojiti motive kod različitih pokušaja poređenja DDR i nacizma: negde je cilj kriminalizacija vrha DDR-a, negde kriminalizacija socijalizma uopšte, a time indirektno i savremene levice. Manje je skrivena težnja da se učvrsti jedinstvo Berlinske republike demonizacijom njenog ranijeg zasebnog dela, tako što će se DDR predstaviti kao deo neprekinutog kontinuiteta nemačkih diktatura sa različitim ideološkim predznakom? Ovom preradom prošlosti potkopan je antifašizam DDR-a kao važna organizaciona i ideološka osnova integracije i identiteta bivše države. Razaranje antifašizma i kolektivnih struktura izazvalo je reakciju pogođenih koji su težili da objasne i prevladaju krizu. Kod dela omladine dolazi do neosmišljenog bega u negaciju, tj. traženja vlastite vrednosti u teoriji o kolektivnoj nadmoći, što je tzv. refleks kolonizovanih (Fanon). Posledice "anšlusa DDR-a" su: gubitak vlastite biografije (radnog mesta, kvalifikacije), društvenog vrednosnog sistema i materijalne sigurnosti. To se nadoknađuje begom u imaginarnu realnost. Većina u DDR-upozdravila je "ujedinjenje" iako ih je ono odvelo u krizu. "Bratimljenje sa okupatorom" blokiralo je socijalne sukobe izazvane masovnim nezadovoljstvom. Mrka svetina prihvatila je mit o Nemačkoj i preusmerila bunt protiv realnog izvora vlastite bede (nagle državne privatizacije) na strance i manjine. Uspon desnog ekstremizma olakšan je odsustvom socijalističke alternative. Antifašizam iz bivšeg DDR-u povukao se iz javne u subkulturnu sferu kao i ranije, a delom rastvorio u antitotalitarizmu. Postao je neefikasan u odbrani od plime neonacizma (Daniljuk, Holm 1998).